

Tradicinių ir netradicinių trumpalaikio Lietuvos karių anglų kalbos mokymo (-si) metodų sąsajos veiksmingumas

Dileta Jatautaitė

Edukologijos doktorantė
Vilniaus universiteto Edukologijos katedra
Didlaukio g. 47, LT-08303 Vilnius
Tel. 267 52 44

Straipsnyje aptariama tradicinių ir netradicinių anglų kalbos mokymo metodų sąsajos bei jų derinimo ir taikymo veiksmingumas mokant Lietuvos karius. Apžvelgiama panaudota metodologija, tyrimo ir mokymo programa, kurią taikant galima pagreitinti anglų kalbos išmokimą.

Tyrimo problema ir aktualumas

Lietuvos karių anglų kalbos intensyvaus mokymo problema yra nauja. Tačiau dabar plačiai naudojama tradicinė ir nauja teikiama aktyvios komunikacijos sistema turi nusistovėjusius pamatus, taip pat netradiciniai psichologiniu pagrindu sukurti metodai jau įgyja tam tikrą vaidmenį mokant užsienio kalbų. Šių derinimo problema taip pat netirta. Plačiau nušviesime netradicinių metodų ištirtumą.

Pirmiausia ieškota naujų efektyvių mokymosi būdų Rusijoje, Japonijoje, Bulgarijoje, JAV, Vokietijoje, kur tiriant netradicinius užsienio kalbų išmokimo metodus sukaupta didelė metodinė patirtis, neturinti analogų kitose šalyse (Golubev, Kulikov, 2001; Birkenbihl, 2001; Kuprijanovičius, 1973; Lozanov, 1978). Taikyti ir tirti šie metodai: hipnopedija (natūralaus arba miego metu mokymas), relaksopedija (au-

togeninės treniruotės ir raumenų relaksacijos taikymas), ritmopedija (ritminis regėjimo ir klausos analizatorių stimuliavimas), subceptopedija (jaučiamų, bet nesuvokiamų, už pojūčio ribų esančių dirgiklių naudojimas). Šių psichodaktinių metodų sąrašą būtų galima tęsti.

Netradiciniai užsienio kalbų mokymo metodai dažnai kuriami pritraukiant įvairias psichoterapijos metodikas. Šioje srityje dirba Prinštone, Šiaurės Karolinos, Vašingtono, Kalifornijos, Džordžtauno universitetai bei logopedijos institutas Kanzase. JAV psichologijos asociacijos nariai atlieka tyrimus Pitsburgo universiteto medicinos mokykloje taikydami tachistoskopą, Mnemologijos tyrimo institutas Leipcige (Vokietija), Liudvigo Boltmano institutas Vienoje (Austrija), Supermokymosi susivienijimas Niujorke, Amerikos psichologų asociacija ir Amerikos psichologų bendrija (JAV) – kitas psichoterapijos metodininkas.

Vienas iš žymiausių šios srities mokslinės teorijos ir praktikos tyrėjas yra dr. G. Lozanov (1978), sugestologijos metodo kūrėjas, Sugestopedijos ir sugestologijos instituto Sofijoje (Bulgarija) direktorius.

Lietuvoje netradicinius kalbų mokymo metodus, kurie remiasi neuromokslu, neurolingvistika, tiria M. Teresevičienė, D. Oldroids ir G. Gedvilienė (2004). S. Temčinas išleido metodinę priemonę „Netradiciniai užsienio kalbų mokymo metodai: relaksopedija“ (1997), V. Birkenbihl – „Lengviau mokymuisi užsienio kalbų“ (2001), T. Scherz – „Psichikos treniravimas“ (1998), K. Tepperwein – „Menas mokytis nepavargstant“ (1998), L. Kuprijanovičius – „Kaip pagerinti atmintį (1973)“, kur bandoma aprašyti netradicinius kalbų mokymo metodus bei jų taikymo pasiekimus.

Nepavyko rasti darbų, kuriuose paskelbtas tradicinių ir netradicinių užsienio kalbų metodų derinimas mokant karius anglų kalbos. Todėl daugelis šiame darbe naudojamų metodų, kurie yra taikomi mokant karius anglų kalbos, yra dar nauji ir nedažnai taikomi.

Svetimųjų kalbų mokymo metodika daugeliu atvejų praturtino pedagogikos ir psichologijos mokslus, kurie tyrinėja žmogaus išmokymo problemas, tačiau kaip praktiškai panaudoti tai, kas sukaupia kalbų ir kitų pedagoginių disciplinų mokymo (-si) teorijoje, kaip šalia tradicinių kalbų mokymo metodų būtų galima diegti naujus netradicinius metodus, kad spartėtų kalbinės veiklos išmokimas. Tad egzistuoja didaktinė problema – kaip suderinti tradicinius ir netradicinius užsienio kalbų metodus remiantis psichodidaktiniais pagrindais, pasiekti trumpalaikio, intensyvaus karių anglų kalbos mokymo ir greito išmokimo, psichinių savybių skatinimo, kaip sutrumpinti anglų kalbos išmokimo laiką.

Tyrimo objektas – Lietuvos karių anglų kalbos intensyvus mokymas trumpalaikio mokymo sąlygomis.

Tyrimo tikslas – parengti intensyvaus karių anglų kalbos mokymo teorinį ir praktinį modelį, eksperimentiškai jį patikrinti ir įvertinti standartinio kurso išmokimą.

Tyrimo uždaviniai: apibūdinti tradicinių ir netradicinių mokymo metodų sąsają ir jų taikymo metodologiją mokant Lietuvos karius keturių kalbos rūšių (skaitymo, rašymo, kalbėjimo ir klausymo):

- kariškių anglų kalbos mokymo veiksmingumą tirti pagal *STANAG 6001* programą, o jų išmokimo kokybę įvertinti pagal *STANAG 6001* testus;
- statistiniais metodais nustatyti kalbos išmokimo kokybės lygį bei tradicinių ir netradicinių metodų sąsajas (pagal skaitymą, rašymą, klausymą ir kalbėjimą).

Tyrimo metodai: teorinis ir praktinis tyrimų pagrindas – G. Lozanovo sugestijos ir I. Davydovos audiovizualinis greito išmokimo netradiciniai metodai; kiekybinė analizė, aprašomieji statistikos metodai bei standartiniai *STANAG 6001* testai, parodantys tradicinių ir netradicinių metodų sąsajos reikšmingumą mokant anglų kalbos.

Šio **straipsnio tikslas** – nustatyti Lietuvos karių anglų kalbos trumpalaikio mokymo (-si) bei greito išmokimo tradicinių ir netradicinių metodų sąsajos veiksmingumą.

Didaktinis eksperimentas buvo atliekamas su įvairių batalionų kariais, besimokančiais anglų kalbos, siekiant patikrinti anglų kalbos trumpalaikio mokymo bei greito išmokimo tradicinių ir netradicinių metodų sąsajos veiksmingumą. Eksperimentinė medžiaga ne konstravo mokymo procesą, bet buvo prie jo derinama.

Didaktinio eksperimento metodologija. Eksperimento projektas ir programa sukonstruoti remiantis pedagoginio darbo patirtimi, didaktinės ir psichologinės Lietuvos (Klimovienė, 1995, 1996; Lapytė, Mileškevičienė, 1995; Cesevičiūtė, 2000; Statkevičienė, 1996; Bara-

nauskienė, 2003; Januškevičius, Stasiulevičiūtė, Narbutas, 1993; Kondraškienė, 1999; Servaitė, 1999; 2001 ir kt.) ir užsienio (Richards and Rodgers, 1986, Mac Farlane, 1995; Greene, 1973, Arends, 1998; Ramsden, 2000, Bydam, 2000, Gage ir Berliner (1994)) literatūra, LK MDV (Lietuvos kariuomenės Mokymo ir doktrinų valdybos) rekomenduota anglų kalbos mokymo programa ir išsamia *STANAG 6001* standartų analize.

Planuojant tyrimą laikytasi socialiniams mokslams būdingos kalbos tyrimo metodologijos, remtasi sistemine, kiekybine gautų faktų analize, minimalių pokyčių nuostata, t. y. stengtasi minimaliai koreguoti įprastą kalbinės veiklos mokymo procesą (siūlomi du ar trys metodai, papildomai panaudoti tradicinės pamokos metu, nurodant konkrečius mokytojo ir mokinių veiksmus, susiejus juos su konkrečiu pamokos tikslu), darant prielaidą, kad šios naujovės bus pakankamos karių psichinių savybių mokymui ir priimtinos pedagogui.

Eksperimento projektas sukonstruotas remiantis pedagoginio darbo patirtimi, didaktinės ir psichologinės literatūros, LK MDV (2001) (Lietuvos kariuomenės Mokymo ir doktrinų valdybos) rekomenduota anglų kalbos mokymo programa ir išsamia *STANAG 6001* standartų analize.

Didaktinio eksperimento projektą sudaro konkrečiai temai ir jos nagrinėjimo paskirčiai atrinkti minėti mokymo metodai, numatomi aktualizuoti pamokoje. Stengtasi pažvelgti į naujos medžiagos dėstymą ir įtvirtinimą kaip į vienovę, skatinančią greitą anglų kalbos išmokimą. Psichinių savybių ir išmokimo pažangos pasikeitimai buvo vertinami pagal keturias kalbines rūšis (skaitymo, kalbėjimo, rašymo ir klausymo) ir naudojami tie komunikaciniai metodai, kurie turėjo efektyviai veikti mokymosi pažangą.

Didaktinio eksperimento programa ir dalyviai: Didaktiniame eksperimente dalyvavo 333 Lietuvos kariai iš aštuonių Anglų kalbos mokymo centrų. Sudarytos aštuonios kontrolinės ir septynios eksperimentinės pirmo ir antro lygių grupės. Eksperimente dalyvavę kariai buvo skirtingos asmenybės, dar iki eksperimento pradžios sukaupe nevienodą patirtį. Daugelio išsilavinimas labai skirtingas. Vieni turėjo vidurinį ar specialųjį išsilavinimą. Labai nedaug karių turėjo aukštesnįjį (apie 15–20 proc.) ar aukštąjį (apie 4–5 proc.) išsilavinimą. Kariai priklausė skirtingoms amžiaus grupėms (25–40 m.). Pirmo lygio kariai nebuvo mokęsi anglų kalbos arba mokėsi kitų užsienio kalbų. Dauguma antro lygio karių anglų kalbos mokėsi mokykloje, tačiau jų žinios buvo labai menkos. Tačiau verbalinė atmintis tų karių, kurie jau turėjo kalbos mokymosi patirtį, nors ir seną, skyrėsi.

Eksperimentinio mokymo programą sudarė greito (iš)mokymo mokomoji medžiaga, paimta iš *STANAG 6001* programos. Ja remiantis buvo apgalvotos tradicinių ir netradicinių trumpalaikio mokymo metodų sąsajos.

Pagal LK MDV *STANAG 6001* pirmo ir antro lygių programą reikalaujama taisyklingai skaityti, mokėti studijuojamos kalbos gramatikos ir žodžių derinimo pagrindus, turėti žodžių atsargą, būtiną suprasti vidutinio sunkumo užsienio kalbos tekstą. Pokalbio metu tikrinami tarties įgūdžiai, leksikos minimumas, gramatikos mokėjimas, supratimas tikrinamas klausimais-atsakymais, pasakojimu ir dialogu. Kariai turi išmokti suvokti užsienio kalbos žodžių reikšmę, jų ryšius, tiesiogiai bendraudami suprasti paprastus, pakankamai ilgus, aiškiai išstartus sakinius. Vartoti kasdienius pasakymus ir pagrindines frazes, tenkinant kelionių, būsto, maisto, pagalbos, tarnybos reikmes; dalyvauti pokalbyje apie save, savo dalinį, moky-

mąši, specialybę, laisvalaikį, orą, lankytinas vietas; pristatyti save ir kitus, klausti ir atsakyti į klausimus, aprašyti turimus daiktus; pradėti ir nutraukti pokalbį; skaityti ir paaiškinti iškasas, skelbimus, pastatų ir gatvių pavadinimus, nuorodas, reklaminius skelbimus, instrukcijas; skaityti ir rašyti rašytas ir spausdintas žinutes, instrukcijas, aprašymus, veikimo principus, atmintines, pasakojimus, neilgus, bet pakankamai sudėtingus techninių ar karinių terminų tekstus, instruktazo medžiagą; parašyti sklandžiais nesudėtingais sakiniais pastabas, žinutes, atmintines, tvarkyti dalykinę korespondenciją pagal nustatytą formatą ir kt.

Pateikiamų temų spektras yra labai įvairus; jis apima visas gyvenimo sritis. Kariškiai turi mokėti angliškai apibūdinti savo vaidmenį kariuomenėje ir visuomeniniame gyvenime (temos: „Autobiografija“, „Lietuvos integracija į NATO“, „Mano darbo diena kariuomenėje“, „Mano ateities planai“, „Mano gimtasis miestas“, „Atostogos“, „Mano draugas“ ir kt.).

KLAUSYMAS: 3 užduotys: 1. Pokalbio įrašas išklašomas du kartus, prieš tai susipažinus su pateikta lentele. Klausymo metu toji lentelė užpildoma. 2. Pokalbio klausoma du kartus, prieš tai susipažinus su užduotimi. Pagal teksto informaciją parenkamas teisingas atsakymas iš trijų duotų (A, B, C) ir pažymimas kvadratelyje, pvz.: 3. Tekste praleisti 8 žodžiai. Klausiant teksto du kartus, reikia tuos žodžius įrašyti.

RAŠYMAS: 2 užduotys: 1. Pateikiama lentelė ir fotografija. Lentelė užpildoma aprašant fotografiją. 2. Parašyti pastraipą pateikta tema.

SKAITYMAS: 4 užduotys: 1. Pateikiamos šešios trumpos naujienų žinutės ir septynios antraštės. Kiekvienai žinutei reikia parinkti tinkamą antraštę (A-6). 2. Pateiktame tekste praleista dešimt žodžių. Iš lentelėje parašytų keturiolikos žodžių reikia parinkti tinkamus praleistiems. 3. Perskaityti tekstą ir atsakyti į penkis klausimus.

Trumpalaikio greitojo išmokimo eksperimento programai buvo skirti trys mėnesiai, 300 valandų, po šešias akademines valandas (45 min.) per dieną, penkis kartus per savaitę kiekvienai tiriamųjų grupei. Sudarytos (I ir II lygių grupės) eksperimentinės grupės kiekviename centre, pirmu lygiu mokėsi vidutiniškai 14 karių (kursas 2000 m. gruodžio 6 d. – 2001 m. kovo 8 d.), antru lygiu vidutiniškai mokėsi 10 karių (kursas 2000 m. rugsėjo 4 d. – 2000 m. gruodžio 4 d.).

Į didaktinį eksperimentą įtraukta 111 pirmo lygio ir 63 antro lygio karių, t. y. 174 kariai, kurie mokėsi Lietuvos karinių dalinių septyniuose anglų kalbos centruose.

Eksperimentinių klasių mokytojai buvo supažindinti su eksperimento metodika; mokytojai turėjo sudarytus pamokų modelius, kuriuose buvo surašytas pratybų laikas, tiksliai nurodyti mokymo metodai, mokytojo ir mokinių veiksmai, priemonės ir t. t., kuriais jie turėjo vadovautis. Kontrolinės klasės dirbo pagal bendrą *STANAG 6001* programoje numatytą turinį, tik į psichodidaktinius greito išmokimo pagrindus čia nebuvo atsižvelgta, nekreiptas dėmesys į psichinių savybių mokymą.

Iš pradžių atliktas konstatuojamasis tyrimas – tiriamieji testuoti pagal „Placement“ testą, kuriuo nustatytas jų žinių lygis. Kartu buvo galima atlikti aprobacinį eksperimentą, nes įprastas ir eksperimentinis mokymo procesai nedaug kuo nutolę vienas nuo kito, o eksperimentinė medžiaga tik papildė įprastąją.

Tyrimo eiga. Pirmiausia atliktas konstatuojamasis tyrimas, kuriuo įvertintos jame dalyvavusių karių bendros atminties savybės, pajėgumas (pagal Ebbinghausą) ir pagal „Placement“ testą nustatytas žinių lygis. Pirmas lygis buvo testuotas 2000 m. gruodžio 6 d.; antras lygis – 2000 m. rugsėjo 4 d. Eksperimentas vyko dviem etapais.

Pirmas etapas. Eksperimentinės ir kontrolinės grupės pradėjo mokytis pagal kiekvienai grupei numatytą programą ir tikslus. Psichinių

savybių pažanga buvo vertinama tikslingomis pratybomis ir testais. Atminties lavėjimas vertintas pagal atgamintų kalbos ženklų skaičių. Mąstymas buvo vertinamas formaliai nustatant kalbos dalis, remiantis tokiais kriterijais, kaip antai: semantinėmis (reikšminių), gramatinėmis ir sintaksinėmis kategorijomis. Teigiamos emocijos, klasės atmosfera skatinta vaizdingomis pratybomis, malonia, atpalaiduojamąja muzika. Įdomiomis, tikslingomis komunikacinėmis pratybomis grupėse, greitu ir sėkmingu mokymu (-si) buvo skatinama motyvacija, atsižvelgiama į karių interesus.

Antras etapas – išeita *STANAG 6001* programa. Paskui ekspertų komisija iš LKMDV egzaminavo karių kalbėjimo pagal *STANAG 6001* standartus. 2001 m. kovo 8 d. Vilniaus karo akademijoje buvo testuojami visų centrų pirmo lygio kariai (antro lygio eksperimentinė medžiaga nebuvo taikoma). Antro mokymosi lygio kariai, kurie dirbo pagal trumpalaikio išmokimo programą, kontrolinės grupės buvo testuojamos 2000 m. gruodžio 4 d. Karo akademijoje po trijų mėnesių 300 valandų mokymo kurso, apimančio tam tikrą kalbos rūšį, išdėstytą tokia eilės tvarka: klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas. Baigiamąjį eksperimentinį testą atliko 111 pirmo lygio ir 63 antro lygio kariai, t. y. 174 karių.

Visi neišlaikiusieji testo mokėsi kontrolinėse grupėse, kur nebuvo taikoma speciali trumpalaikio trijų mėnesių greito anglų kalbos išmokimo psichopedagoginiais pagrindais programa. Anglų kalbos mokėjimo lygis buvo patvirtinamas pažymėjimu, kai visos keturių rūšių testo dalys buvo įvertintos vienodu balu, t. y. pirmas lygis – 1111, antras lygis – 2222, arba kai viena testodalis įvertinama žemesniu balu ar vieną iš jų įvertinus 0 (nuo antro lygio), anglų kalbos mokėjimo lygis nesuteikiamas. Pavyzdžiui, jei įvertinama: 1010 – pirmas lygis nesuteikiamas; 2121, 2220 – antras lygis nesutei-

kiamas. Tarp neišlaikiusių karių iš Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono centro nebuvo.

Trijų mėnesių eksperimento rezultatus vertino kompetentinga LK Mokymo ir doktrinų valdybos ekspertų komisija, kuriai atstovavo Anglų kalbos mokymo centro viršininkė A. Narbutienė ir ekspertės testuotojos A. Pranculienė ir I. Katauskienė. Komisijai vadovavo Britų tarybos atstovas ir *STANAG 6001* projekto koordinadorius Brianas Werbickas. Kalbėjimo testavimas vyko centruose, kuriuose mokėsi kariai, o baigiamasis klausymo, rašymo ir skaitymo testavimas – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje. Eksperimente dalyvavusių karių žinios buvo vertinamos specialiai tam tikslui parengtais standartiniais anglų kalbos testais pagal keturias kalbos rūšis, t. y. skaitymą, rašymą, kalbėjimą ir klausymą. Kartu kontrolinės grupės testuotos kituose centruose pagal tuos pačius testus. Daugiausia dėmesio buvo skirta klausymui ir kalbėjimui.

Kalbėjimas vertintas pagal šiuos kriterijus: karys privalėjo pajėgti savarankiškai konstruoti remdamasis žinoma leksika, gramatinėmis struktūromis ir formomis monologą, dialogą, taisyklingai kalbos vartosenos požiūriu jį apiforminti; suvokti pokalbio dalyvio, adresato socialinį statusą ir, atsižvelgdamas į jį, pasirinkti reikiamą (adekvatų) kalbos stilių (buitinio ar oficialaus stiliaus leksiką, struktūras, etiketo formules ir pan.). Kalbėjimas (ekspertų) buvo vertinamas užsirašant visas egzaminuojamo kario (gramatinės, žodyno ir kt.) klaidas ir prieš vertinant visos klaidos buvo aptariamoms ekspertų komisijoje.

Skaitymo, rašymo ir klausymo užduočių atlikimo kokybė buvo vertinama standartiniais *STANAG 6001* testais. *STANAG 6001* testų vertinimo kriterijai:

Skaitymas vertinamas pagal penkis esminius *supratimo* kriterijus:

- 1) gebėjimą suprasti įvairius rašytinius tekstus;
- 2) gebėjimą suprasti įvairius tekstus, atsižvelgiant į skaitymo tikslus ir uždavinius;
- 3) gebėjimą atpažinti ir kategorizuoti informaciją;
- 4) naudojimąsi kalbos medžiaga prasmei suprasti;
- 5) naudotis rašytiniu tekstu įvairiais informaciniais tikslais.

Spausdintinė kalbinė informacija labai įvairi, tačiau visi kariai turėjo gebėti *suprasti* ne tik adaptuotus, bet ir autentiškus įvairaus pobūdžio tekstus, atitinkančius jų patirtį. Teksto supratimas buvo vertinamas įvairiai, pavyzdžiui, tik nusakant teksto pobūdį, tematiką arba, atvirkščiai, pagal gebėjimą suprasti jo pagrindinę mintį ir detales.

Rašymas vertintas pagal reproduktyvų (pvz., užrašyti pokalbio esmę, parašyti pagrindinę pasakojimo mintį ir pan.) ir produktyvų kriterijus. Vertinamas aiškumas, klaidos ir netikslumai, gramatinių konstrukcijų vartojimo taisyklingumas ir pan.

Klausymas buvo vertinamas pagal sakinio teksto informacijos *supratimo* lygį, vartojimą kalbos priemonių, kuriomis kalbantysis reiškia mus savo ketinimus / mintis akivaizdžiai siejo su lingvistine kompetencija, su kalbos priemonių (žodyno, gramatinių struktūrų) atpažinimu pagal jų garsinius požymius ir siejimu su pašnekovo ketinimais ar mintimis. Buvo privalu suprasti ir paaiškinti išgirstų kalbos priemonių vartojimą ir pačiam jas pavartoti.

Testų užduotys. Testai buvo sudaryti pagal užduočių vidinę dermę. Visos užduotys suskirstytos į pagrindinius tipus – reprodukcinį ir konstrukcinį.

Testuose bene gausiausiai buvo taikomos išmoktos medžiagos *atpažinimo*, objektų ir jų požymių identifikavimo užduotys. Testuojamajam buvo pateikiama vienareikšmiškai nusa-

kyta situacija, jis turėjo parinkti šiai situacijai tinkantį kalbinį elementą, kurį buvo išmokęs. Elementų, iš kurių buvo parenkamas atsakymas, skaičius galėjo būti įvairus: nuo dviejų iki kelių dešimčių; čia priskirtinos ir užduotys, kai reikėjo atsiminti faktus, objektų požymius, teiginius apie objektus ir pan.

Kitas šio tipo užduočių pogrupis buvo mokantis išmoktų veiksmų *pakartojimas*. Tiriamasis turėjo būti perpratęs bendrą užsienio kalbos veiklos algoritmą ir mokėti jį taikyti pateiktoje tipinėje situacijoje. Šis algoritmas buvo pagrįstas dėsniu, taisykle, norma, tačiau buvo gana lankstus. Testuojamieji turėjo būti įpratę ir išmokę analizuoti visą kalbinę situaciją ir iš jos spręsti, kokius reikės atlikti kalbinius veiksmus.

Konstruciniam tipui priskirtos užduotys, kuriomis dalyko turinio kontrolė buvo siejama su protinės veiklos būdų išmokimo (gebėjimo lyginti, analizuoti, apibendrinti, konkretinti ir kt.) diagnostika. Šios užduotys buvo pusiau euristinės, nes tiriamasis turėjo savarankiškai rasti jų atlikimo būdą, remdamasis žinomais standartiniais algoritmais (pvz., parenkant ir taikant gramatines formas, laikus ir kt.).

Ketvirto pogrupio užduotys (taip pat konstrukcinės) buvo kūrybinio pobūdžio, siejamos su karių interesais (laiškų rašymas). Joms atlikti reikia prognozės, vertinimų, asociacijų ir pan.

Užduočių pavidalas. STANAG 6001 testų užduočių atsakymų pagrindą sudarė klasikinės ir iki šiol paplitusios uždaros (*selektyvios*) ir atviros (*inventyvos*) užduotys. Testuojamiesiems buvo nurodomi du ar daugiau galimų atsakymo variantų (alternatyvų, dar vadinamų *distraktoriais*) ir jie sutartu būdu turėjo pažymėti, jų manymu, teisingą; uždaro tipo užduotis – distraktorius, t. y. teiginių teisingumą ar klaidingumą, reikėjo vertinti: taip–ne, teisingai–klaidingai, sutinku–nesutinku ir pan.

Teste buvo ir *pusiau atvirų* užduočių. Tai – įrašymo užduotys, kuriose alternatyvos nenurodomos, tačiau jos buvo nusakytos vadovėliuose ir testuojamiesiems žinomos.

Atlikdami sudėtingesnes testo užduotis tiriamieji privalėjo atsizvelgti į jose nurodytas sąlygas ar sukurti atsakymą iš kelių duotų elementų ir pan. Kaip ir per pratybas, užduotys nuosekliai sunkėjo.

Atviros užduotys teste buvo taikomos taip pat nustatyti tirimųjų kalbos išmokimo lygį. Testuojamieji turėjo panaudoti išplėstus atsakymus į pateiktus klausimus, reiškinius, įvykių, veikėjų charakteristikas, siekių, priešasčių, pasekmių, veiksmų apibūdinimą ir pan.

Šios įvairaus pavidalo užduotys buvo sukomponuotos standartiniame *STANAG 6001* teste; skaičiuotos ne tik visos užduotys, bet ir kiekvieno įverčio informatyvumo koeficientas ir todėl ši įvairovė sudarė kokybišką ir validų testą, sėkmingai matuojantį ir nustatantį užsienio kalbos išmokimo lygį.

Testai eksperimentui buvo parengti vadovaujant Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Užsienio kalbų katedros vedėjai kapitonei Genovaitei Laugalienei ir vyr. dėstytojai Mildai Mironaitei pagal *STANAG 6001*. Standartiniai anglų kalbos lygių nustatymo testai sudaryti naudojantis *STANAG 6001* (Laugalienė, Mironaitė, 2001) standartų testavimo techninėmis, statistikos ir mokslinio tyrimo žiniomis. Siekiant užtikrinti, kad anglų kalbos mokėjimo lygiai atitiktų tarptautinius reikalavimus ir normas, kariai buvo vertinami pagal tai, kaip jie gebės įgyvendinti jiems keliamus tikslus. Svarbiausias kiekvienos užsienio kalbos mokymo tikslas – siekimas, kad susiformuotų gebėjimai naudotis kalba komunikacijos tikslais kaip nauja priemone priimti ir perduoti informaciją žodžiu ir raštu.

Didaktinio eksperimento duomenys ir jų analizė

Pateikiame eksperimente dalyvavusių anglų kalbos mokymo centrų išsidėstymą pagal pirmo lygio rezultatus, kai pedagoginio eksperimento užduotys buvo vertinamos klaidų skaičių verčiant balais (atvirkštinė priklausomybė, 10 balų skalė) lygiomis proporcijomis, konkrečiai – iš 10 atimamas klaidų skaičius. Pagal pirmo lygio programą, kurioje taikyta speciali eksperimentinė programa, dirbo septyni centrai. Iš 1 lentelės galima matyti, kaip centrai išsidėstė pagal balų vidurkį. Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono karių žinios įvertintos 10 balų. Vadinasi, visi eksperimente dalyvavę kariai atliko visą eksperimentinę medžiagą. Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono kariai dviem balais viršijo karinių jūrų pajėgų karius; jie lentelėje paskutiniai.

2 lentelėje pateikiamas anglų kalbos mokymo centrų išsidėstymas pagal gautus balus. Šių centrų kariai mokėsi pagal antro lygio specialią anglų kalbos kurso mokymo medžiagą. Eksperimente dalyvavo aštuoni antro lygio mokymosi centrai. Pagal gautus balus Vytauto Didžiojo jėgerių batalionas taip pat pirmavo, tačiau balų skirtumas, palyginti su kitais centrais, yra didžiulis. Paskutines vietas užėmė KASP (krašto apsaugos savanoriškos pajėgos) Priskėlimo apygardos 6-osios rinktinės mokymo centras bei Karaliaus Mindaugo MPB nesugebėjo pasinaudoti eksperimentine medžiaga. Jų žinios buvo įvertintos nuliu. Vėliau išaiškėjo, kad mokytojai tinkamai nepasinaudojo eksperimentine medžiaga, t. y. dirbo pagal įprastą mokymo programą.

Palyginti pateikiame anglų kalbos galutinius testo rezultatus po trijų mėnesių, t. y. 300 valandų mokymo, kur trumpalaikių metodų sąsajos programa nebuvo taikoma. Testuota 2000 m.

1 lentelė. Išlaikiusiųjų pirmą lygį vertinimo balais vidurkis, kai buvo dėstoma speciali trumpalaikio mokymo metodų sąsajos medžiaga

<i>Vieta</i>	<i>Centrai</i>	<i>Vertinimo balais vidurkis</i>
1	Vytauto Didžiojo jėgerių batalionas	10
2	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	9,8
3	Karaliaus Mindaugo MPB	9,8
4	Didžiosios kunigaikštienės Birutės MPB	9,7
5	Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centras	9,6
6	Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Algirdo MPB	8,3
7	Karinės jūrų pajėgos	8

2 lentelė. Išlaikiusiųjų antrą lygį vertinimo balais vidurkis, kai buvo dėstoma speciali trumpalaikio mokymo metodų sąsajos medžiaga

<i>Vieta</i>	<i>Centrai</i>	<i>Vertinimo balais vidurkis</i>
1	Vytauto Didžiojo jėgerių batalionas	8,8
2	Gen. Jono Žemaičio karo akademija	7
3	Div. gen. Stasio Raštikio puskarininkių mokykla	5,5
4	Didžiosios kunigaikštienės Birutės MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	2,2
5	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio MPB	1,6
6	Karinės jūros pajėgos	1,2
7	Karaliaus Mindaugo MPB	0
8	KASP Prisikėlimo apygardos 6-osios rinktinės mokymo centras	0

3 lentelė. Išlaikiusiųjų pirmą lygį vertinimo balais vidurkis, kur nebuvo dėstoma speciali trumpalaikio mokymo metodų sąsajos medžiaga

<i>Vieta</i>	<i>Centrai</i>	<i>Vertinimo balais vidurkis</i>
1	Gen. Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centras	9,3
2	Karaliaus Mindaugo MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	9,2
3	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio MPB	8,6
4	Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Algirdo MPB	7,3
5	Karinės jūrų pajėgos	6,8
6	KASP Prisikėlimo apygardos 6-osios rinktinės mokymo centras	6,7
7	Didžiosios kunigaikštienės Birutės MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	6,5
8	Vytauto Didžiojo jėgerių batalionas	5,8

birželio 13 d., dalyvavo aštuoni centrai. Juose mokėsi 160 karių, 98 – pirmu lygiu ir 62 – antru lygiu. 3 lentelėje matyti, kaip pagal vertinimo balus išsidėstę centrai. Jėgerių batalionas įvertintas prasčiausiai. Jėgerių bataliono antro mokymo lygio kariai pagal balų skaičių paskutinėje 8-oje vietoje.

Pradėjus taikyti greito mokymo programą, jėgeriai padarė didžiulę pažangą ir užėmė pirmąsias vietas pagal testo pirmo ir antro lygių rezultatus. Pagerėjo klausymas, skaitymas, rašymas ir kalbėjimas. Vidutiniškai antro mokymo lygio kariai pagerino žinias 3 balais, o pirmo lygio kariai – 1,5 balo.

4 lentelė. Išlaikiusiųjų antrą lygį vertinimo balais vidurkis, kai nebuvo dėstoma speciali trumpalaikio mokymo metodų sąsajos medžiaga

Vieta	Centrai	Vertinimo balais vidurkis
1	KASP Prisikėlimo apygardos 6-osios rinktinės mokymo centras	10
2	Didžiosios kunigaikštienės Birutės MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	9,8
3	Karaliaus Mindaugo MPB	9,8
4	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio MPB	9,7
5	Vytauto didžiojo jėgerių batalionas	9,6
6	Gen. Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centras	8,5
7	Karinės jūrų pajėgos	8,3
8	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo MPB	8

5 lentelė. Anglų kalbos mokymo centrų klausytojų, išlaikiusių pirmą lygį, vertinimo balais vidurkių suvestinė

Vieta	Anglų kalbos mokymo centrai	Vertinimo balais vidurkis, kai dėstoma speciali trumpalaikių metodų sąsajos medžiaga x	Vertinimo balais vidurkis, kai nedėstoma speciali trumpalaikių metodų sąsajos medžiaga y
1	KASP Prisikėlimo apygardos 6-osios rinktinės mokymo centras	–	6,7
2	Karinės jūrų pajėgos	8,0	6,8
3	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas)	8,3	7,3
4	Gen. Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centras	9,6	9,3
5	Didžiosios kunigaikštienės Birutės MPB	9,7	6,5
6	Karaliaus Mindaugo MPB	9,8	9,2
7	Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio MPB	9,8	8,6
8	Vytauto didžiojo jėgerių batalionas	10,0	5,8
	Vidurkis	9,31	7,53

Atliekant eksperimentą, paprastai rūpi, ar tikrinamąjį parametą galima laikyti tapačiu kitam analogiškam parametrai, apibūdinančiam skirstinį pagal generalinę aibę arba (dažniausiai) pagal kitą imtį, kuri skiriasi nuo tikrinamosios imties kuriuo nors požymiu. Kad galėtume priimti sprendimą, apibrėžiame, koks turi būti reikšmingumo lygmuo α . Paprastai šis lygmuo turi būti lygus 0,01 ar net 0,001. Jei rezultatų sutapties tikimybė nėra didesnė už pasi-

rinktąjį reikšmingumo lygmenį, manoma, kad rezultatai statistiškai skiriasi. Tai leidžia daryti išvadą, kad eksperimento rezultatai palankūs tikrinamajai pedagoginei idėjai ir rodo jos priimtinumą (B. Bitinas, 1998).

Pirmiau pateikti du palyginimai anglų kalbos mokymo centruose besimokiusių karių pirmu ir antru lygiais, kai anglų kalba buvo dėstoma taikant trumpalaikio metodų sąsajos mokymą ir įprastą kalbos mokymą.

Nagrinėjome duomenų apdorojimo klausimus, juos siejome su matematinės statistikos objektu – sprendimu apie požymių skirstinių savybes, kurios apibūdintos pagal imtį. Imties patikimumą nusakė stebėjimų vienetų skaičius – anglų kalbos mokymo centrų skaičius. Buvo galimi dviejų tipų sprendiniai – statistinis vertinimas ir statistinės hipotezės tikrinimas.

Todėl prieš priimdami sprendimą, apibrėžiame, koks turi būti reikšmingumo lygmuo α ($\alpha = 0,01$). Optimalu reikalauti, kad nagrinėjamo parametro reikšmė 99 proc. sudarant imtį būtų intervalo ribose.

Pateikiamas hipotezių apie anglų kalbos mokymo centrų karių anglų kalbos lygių vidurkių lygybės tikrinimą.

Skaičiuota pagal formulę:

$$t = \frac{x - y}{\sqrt{(m-1)S_x^2 + S_y^2(n-1)}} \sqrt{\frac{m*n(m+n-2)}{m+n}}$$

čia x ir y – imčių vidurkiai, m ir n – centrų skaičius S_x ir S_y – standartiniai nuokrypiai (s^2 – imties dispersija), t – Stjudento kvantilis (B. Bitinas, 1998).

1 paveiksle pateikti grafine išraiška gauti atlikus statistinius apskaičiavimus rezultatai. Grafiškai vaizduojamas anglų kalbos mokymo centrų karių, išlaikiusių pirmą lygį, vertinimo balais suvestinis vidurkis. Ypač dideli pokyčiai

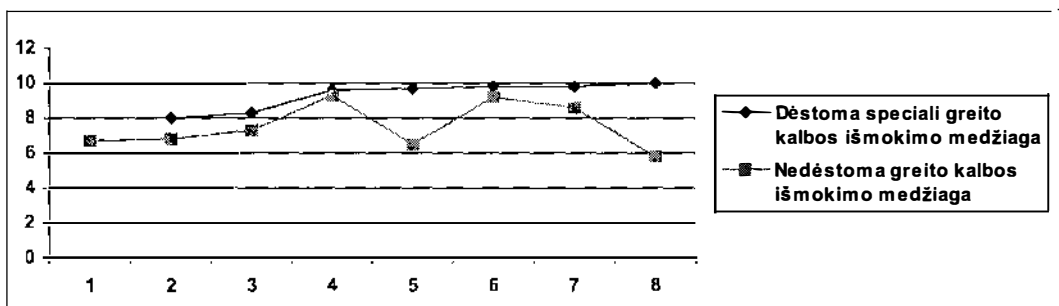
yra didžiosios kunigaikštienės Birtutės MPB (motorizuotas pėstininkų batalionas) anglų kalbos mokymo centro ir Vytauto didžiojo jėgerių bataliono (dabar LK jėgerių mokykla), kur buvo dėstoma speciali greito kalbos išmokimo medžiaga ir mokymo centrų, kur nedėstoma speciali greito kalbos išmokimo medžiaga. Iš paveikslo matyti, kad 9,31 balo vidurkis gautas, kai buvo taikoma speciali metodų sąsajos medžiaga, ir 7,53, kai anglų kalbos buvo mokoma be metodų sąsajos medžiagos.

P. S. x ašyje skaičiais nuo 1 iki 8 pateikti anglų kalbos mokymo centrų pavadinimai iš 1 lentelės.

- imties dispersijos: 0,655 (dėstoma speciali metodų sąsajos medžiaga) ir 1, 7707 (dėstoma be metodų sąsajos medžiagos);
- $t = 3,069$.

Hipotezę apie grupių vidurkių lygybę atmetame, nes $3,069 > 3,012$ (statistinių formulių rinkinys, 1999), t. y. $t > t_{1-\alpha}$. Interpretuojant gautą rezultatą, galima teigti, kad, kai reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,01$, skirtumas yra esminis, ir grupes laikyti tapačiomis pagal matuojamąjį požymį nėra pagrindo. Taigi atsitiktinio rezultatų nesutapimo galimybė atmetama.

Anglų kalbos mokymo centruose mokytos karių grupės skyrėsi pagal mokymo tikslų realizavimą, be to, grupėse požymiai buvo vertinami pagal tas pačias normas, todėl buvo iš-

1 pav. Anglų kalbos mokymo centrų karių, išlaikiusių pirmą lygį, vertinimo balų vidurkių palyginimas

matuoti skirstinių skirtumai ir nustatytos jų sutapimo tikimybės. Grupės pagal matuojamąjį požymį skyrėsi, vadinasi, požymis, pagal kurį grupės buvo sudarytos, turėjo įtakos matuojamajam požymiui.

Chi kvadrato kriterijus padėjo nustatyti požymio ir jį lemiančio veiksnio ryšį.

Abiejose tiriamose grupėse (anglų kalbos mokymo centrai, kur nedėstoma kalba pagal metodų sąsajos medžiagą, ir anglų kalbos mokymo centrai, kur dėstoma kalba pagal metodų sąsajos medžiagą) požymis buvo vertinamas pagal tas pačias normas (pateiktos tos pačios užduotys ir tiriamieji atsakinėjo į tuos pačius testus), todėl buvo matuojamas skirstinių skirtumas ir nustatyta jų sutapties tikimybė (apskaičiuota pagal chi kvadrato kriterijų $\chi^2 = 9,979$, kai $f = 7$).

Paskui nagrinėti galutinių rezultatų skirtumai pagal keturias kalbos mokymosi rūšis.

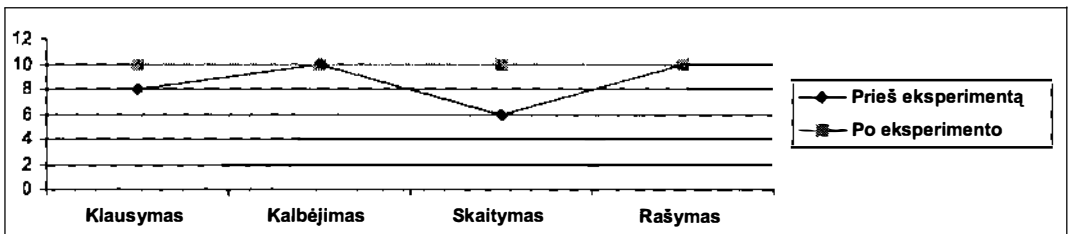
Pateikiame Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono pirmo lygio žinių skirtumą (balais) pagal

keturias kalbos mokymosi rūšis (supratimą iš klausos, rašymą, skaitymą ir kalbėjimą), prieš ir po tradicinių ir netradicinių trumpalaikio metodų sąsajos mokymo taikymo. Rezultatai ir jų skirtumai matyti 6 lentelėje.

Aiškumo dėlei palyginti paėmėme pirmo lygio rezultatų grafinę išraišką (2 pav.) pagal keturias kalbas mokymosi rūšis prieš ir po specialios anglų kalbos kurso mokymo medžiagos taikymo Vytauto didžiojo jėgerių bataliono (VDJB) kariams. Iš grafiko matyti, kad speciali metodų sąsaja buvo efektyviausia, t. y. net 40 proc., arba dviem balais padidėjo karių mokėjimas skaityti. Supratimui iš klausos ši metodų sąsaja taip pat buvo veiksminga, t. y. padidėjo 20 proc., arba keturiais balais. Prieš eksperimentą išmokimo žinių vidurkis buvo 8,5 balo, po eksperimento – 10 balų, skirtumas – du balai, t. y. 15 proc. pagerėjo bendras išmokimo vidurkis. Tačiau statistiškai apdoroti duomenys rodo, kad mokyti rašyti ir kalbėti ši speciali metodų dermė nebuvo tokia veiksminga.

6 lentelė. Pirmo lygio rezultatai pagal keturias kalbos mokymosi rūšis prieš taikant trumpalaikio mokymo metodų sąsają ir po

	<i>Klausymas</i>	<i>Kalbėjimas</i>	<i>Skaitymas</i>	<i>Rašymas</i>	<i>Vidurkis</i>
Prieš eksperimentą	8	10	6	10	8,5
Po eksperimento	10	10	10	10	10
Skirtumas	2	0	4	0	1,5
Rezultatų padidėjimas procentine išraiška	20 %	0 %	40 %	0 %	15 %

2 pav. Pirmo lygio rezultatai pagal keturias kalbos mokymosi rūšis prieš taikant specialią medžiagą VDJB kariams ir po eksperimento

Nenorėdami patikėti, kad ši sąsaja visiškai neturėjo įtakos VDJB karių mokymo (-si) kalbėti ir rašyti anglų kalba pirmu lygiu (kalbėjimas ir rašymas, palyginti su buvusiu rezultatu nepakito), nusprendėme patikrinti naujai taikomos metodų sąsajos efektyvumą, pritaikyti ją antram lygiui ir palyginti antro lygio VDJB karių rezultatus iš keturių kalbos mokymosi rūšių prieš ir po specialios mokymo medžiagos taikymo (žr. 7 lentelę).

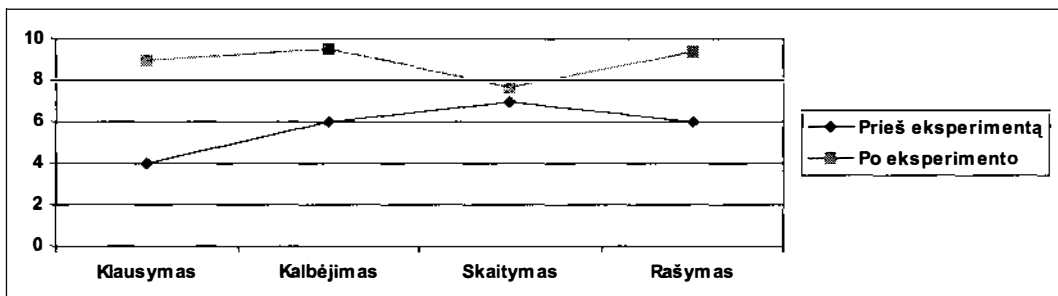
Gauti antro lygio rezultatai visiškai skyrėsi nuo pirmo lygio rezultatų. Šį kartą po specialios mokymo medžiagos taikymo VDJB karių supratimas iš klausos pagerėjo net 55,56 proc., o skaitymas tik 9,09 proc. Kitaip nei pirmu lygiu, kur rezultatai nepakito, antru lygiu rašymas pagerėjo 36,17 proc., o kalbėjimas – 36,84 proc. Tai ypač gerai matyti 3 paveiksle. Grafikas rodo, kaip pasikeitė antro lygio Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono karių žinios pagal visas keturias kalbos rūšis prieš atliktą galutinį

testavimą ir po. Prieš pradėdant naudoti specialią eksperimentinę medžiagą iš keturių kalbos rūšių, antro lygio bendras išmokimo vidurkis buvo 5,8 balo. Po eksperimentinės medžiagos taikymo gautas 8,8 balo vidurkis. Vadinausi, galime teigti, kad anglų kalbos išmokimo lygis pakilo net 3 balais. Klausymas pagerėjo 5 balais, kalbėjimas 3,5 balo, skaitymas 0,7 balo ir rašymas 3,4 balo.

Vertinant gautus rezultatus (7 lentelė), jų padidėjimo vidurkis (34,09 proc.) svarbus tuo, kad rodo ne tik karių naujo kurso išmokimą, bet ir greito kalbos išmokimo pokyčius. Be abejo, galima konstatuoti ir bendrą intensyvesnį mąstymo, atminties ir kitų psichinių savybių augimą. Tad galima daryti prielaidą, kad mokytoji tinkamai panaudojus metodų sąsają mokant anglų kalbos, o mokiniui pasinaudojus ja besimokant, galima efektyviai išmokyti (išmokti) visų anglų kalbos mokymo rūšių, t. y. skaityti, rašyti, klausytis ir kalbėti.

7 lentelė. Antro lygio rezultatai pagal keturias kalbos mokymosi rūšis prieš taikant specialią mokymo medžiagą ir po

	<i>Klausymas</i>	<i>Kalbėjimas</i>	<i>Skaitymas</i>	<i>Rašymas</i>	<i>Vidurkis</i>
Prieš eksperimentą	4	6	7	6	5,8
Po eksperimento	9	9,5	7,7	9,4	8,8
Skirtumas	5	3,5	0,7	3,4	3
Rezultatų padidėjimas procentine išraiška	55,56%	36,84%	9,09%	36,17%	34,09%

3 pav. Lygio rezultatai pagal keturias kalbos mokymosi rūšis prieš taikant specialią mokymo medžiagą VDJB kariams ir po eksperimento

8 lentelė. Kontrolinių ir eksperimentinių grupių kalbos išmokimo žinių (pagal keturias kalbines rūšis) ryšio koeficientas

	<i>Klausymas</i>	<i>Kalbėjimas</i>	<i>Skaitymas</i>	<i>Rašymas</i>
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>d</i>
Skirtumas (absoliutus dydis)	5,0	3,5	0,7	3,4

Kokybinis anglų kalbos mokymosi rūšių tarpusavio ryšio vertinimo kriterijus vertinamas pagal universaliausią dichotominių požymių ryšio vertinimą. Šiuo tikslu panaudojome jau turimus vienmatės analizės rezultatus (iš 7 lentelės), o nustatyti neparametrinius ryšio glaudumo rodiklius naudotas koreliacijos koeficientas r (K. Pirsono kontingencijos koeficientas, žr. 8 lentelę).

Kokybiškai matuojamų požymių sutapimo (kontingencijos) principas teigia, kad kuo dažniau vieno požymio įverčius atitinka tapatūs kito požymio įverčiai, tuo požymių ryšys stipresnis.

Ryšiui patvirtinti yra būtina, kad koreliacijos (kontingencijos) koeficientas $r \geq |0,3|$. Kadangi koreliacijos koeficientas $r = 0,393$, t. y. kai reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,01$, statistiškai požymių ryšys yra silpnas, be to, tas ryšys yra tiesioginis, nes koreliacijos (kontingencijos) koeficientas yra teigiamas.

Gautas koreliacijos koeficientas nėra tiesinė skalė, t. y. jo dydis nėra proporcingas rodiklis, aiškinant požymių išsisklaidymą. Tiesiš-

kai interpretuojamas tik koreliacijos išsisklaidymo kvadratas, padaugintas iš 100, taip nustatant išsisklaidymo procentą. Nagrinėjamu atveju koreliacijos koeficientas, lygus 0,393, paaiškina 15,44 proc. kalbos mokymosi rūšių išsisklaidymą. Kadangi mokymo reiškinių ir procesų požymiai susieti vidutinio stiprumo koreliacijomis, aišku, kodėl šie reiškiniai ir procesai yra silpnai susiję.

Išvada

Apibendrinant tradicinių ir netradicinių trumpalaikio metodų sąsajos veiksmingumą mokant anglų kalbos Lietuvos karius, galima konstatuoti, kad didaktinio eksperimento rezultatai patvirtino mūsų prielaidą, kad tradicinių ir netradicinių metodų sąsaja gali sėkmingai pagerinti ir pagreitinti anglų kalbos išmokimą. Kariai sugebėjo tinkamai pasinaudoti tradicinių ir netradicinių metodų sąsajos veiksmingumu, mokydamiesi klausyti, skaityti, rašyti ir kalbėti anglų kalba.

LITERATŪRA

1. Bitinas B. Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara, 1998.
2. Birkenbihl V. Lengviau mokykimės užsienio kalbų. Vilnius, 2001.
3. Brown H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching: Longman, 2000.
4. Brown G. I. The Live Classroom. New York: The Viking Pree, 1975.
5. Curran C. Counseling – learning in second language // Counseling–Learning Publications. 1997, No. 32.
6. Davydova I. 1990. Exspress method. Moskva, 1993.
7. Deci E., Ryan R. Intrinsic Motivation and Self – Determination // Journal of Personality and Social Psychology. 1995, No. 18.

8. LK MDV. Anglų kalbos kursų ND 6001 I–III lygių programos reikalavimai. Vilnius, 2001.
9. Dewey J. Raphael T. E., Wonnacott C. A. Metacognitive train in question-answering strategies: Implementation in a fourth-grade development reading program. *Reading Research Quarterly*. 1985, Vol. 20, p. 282–296.
10. Golubev J. Nekotoryje ocobenosti razvitija obschenija na cuzom jazyke // *Problemy psichologicheskogo vozdeistvija*, red. V. N. Kulikov. Ivanovo, 2001.
11. Goodland J. I., Klein M. F. Behind the classroom door. Washington, O. H: Charles A. Jones, 1970.
12. Grenstad M. Mokytis – tai atrasti. Vilnius, 1996.
13. Krashen S. D. The Input Hypothesis. London: Longman, 1985.
14. Kuprijanovičius L. Kaip pagerinti atmintį. Minis, 1973.
15. Laasahan R. Pedagogikos įvadas. Vilnius: Margi raštai, 1999.
16. Lozanov G. Suggestology and Outlines of Suggestopedya. New York: Gordon and Breach. 1978. P. 16–19.
17. Maslow A. H. Maslow ON Management. New York: John Wiley & Sons, 1998.
18. McLaughlin B. Theories of Second-Language Learning. Second Language Acquisition. London, New York; Melbourne; Auckland, 1988.
19. Ozmond Howard A. Filosofiniai ugdymo pagrindai. Vilnius: Leidybos centras, 1996.
20. Statistinių formulių rinkinys. Kaunas, 1999.
21. Scherz T. Psichikos treniravimas. Alma littera, 1998.
22. Temčin S. Netradiciniai užsienio kalbų mokymo metodai: relaksopedija. Vilnius, 1997.
23. Tepperwein K. Menas mokytis nepavargstant. Vilnius, 1998.
24. Teresevičienė M., Oldroyd D., Gedvilienė G. Suaugusiųjų mokymasis. Vytauto Didžiojo universitetas, 2004.

TRADITIONAL AND NONTRADITIONAL ENGLISH LANGUAGE TEACHING METHOD AGREEMENT IN ACCELERATED LANGUAGE LEARNING BASED ON PSYCHO PEDAGOGICAL PRINCIPALS

Dileta Jatautaitė

Summary

Research problem. How to formulate, ground and validate the basis and methods of intensive Lithuanian military teaching to the Standard English language course referring to already practiced and new non-Standard methods and verify their efficiency. **The research object** is: intensive and short-termed teaching of English to Lithuanian military. **The research aim**: to construct the content and the practical model of intensive Lithuanian military teaching to the English language and asses the acquisition of the Standard course.

The aim of the article was to find out the effectiveness of nontraditional and traditional language teaching method agreement in teaching the military. The method agreement had to be used on the principals of psycho didactics. The methods which were used in the evaluation all four language skills (reading, speaking, writing and listening), by which the results were measured, proved the effectiveness of teaching mi-

litary the intensive English language course. All those who participated in the research showed good results as it had been expected before starting the research. Language learning results were evaluated via four language skills. Learning was improved as the result of new challenging method combination based on psycho didactical principals. The investigation has also proved that the research teaching is not only memorization, but the understanding and creative solution in language learning based on communicative method usage in traditional and nontraditional method coordination. The method has claimed that it works equally well whether the object of the research is gifted or not. The optimal mental and psycho states have proved the importance in reaching good language learning results and thus accelerating the learning of the military. The result of all used and mentioned aspects has showed the effectiveness of the chosen method agreement.

Gauta 2004 05 15

Prūmta 2004 10 15